

Будь ласка, використовуйте бібліографічні описи, щоб цитувати або посилатися на цей матеріал:

Письменний В.В. Освітні аспекти становлення фінансово грамотної молоді / В.В. Письменний // Другі наукові читання пам'яті С.І. Юрія: збірник наук. праць / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. – 28 лист. 2016 р., м. Тернопіль. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – С. 103–107.

або

Rysmennyi, V.V. (2016). Osvitni aspekty stanovlennia finansovo hramotnoi molodi [Educational aspects of becoming financially literate youth]. Proceedings from: *Druhi naukovi chytannia pamiati S.I. Yuriiia – The Second Scientific Reading Memory S.I. Yuriy.* (pp. 103–107). Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

Письменний Віталій

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

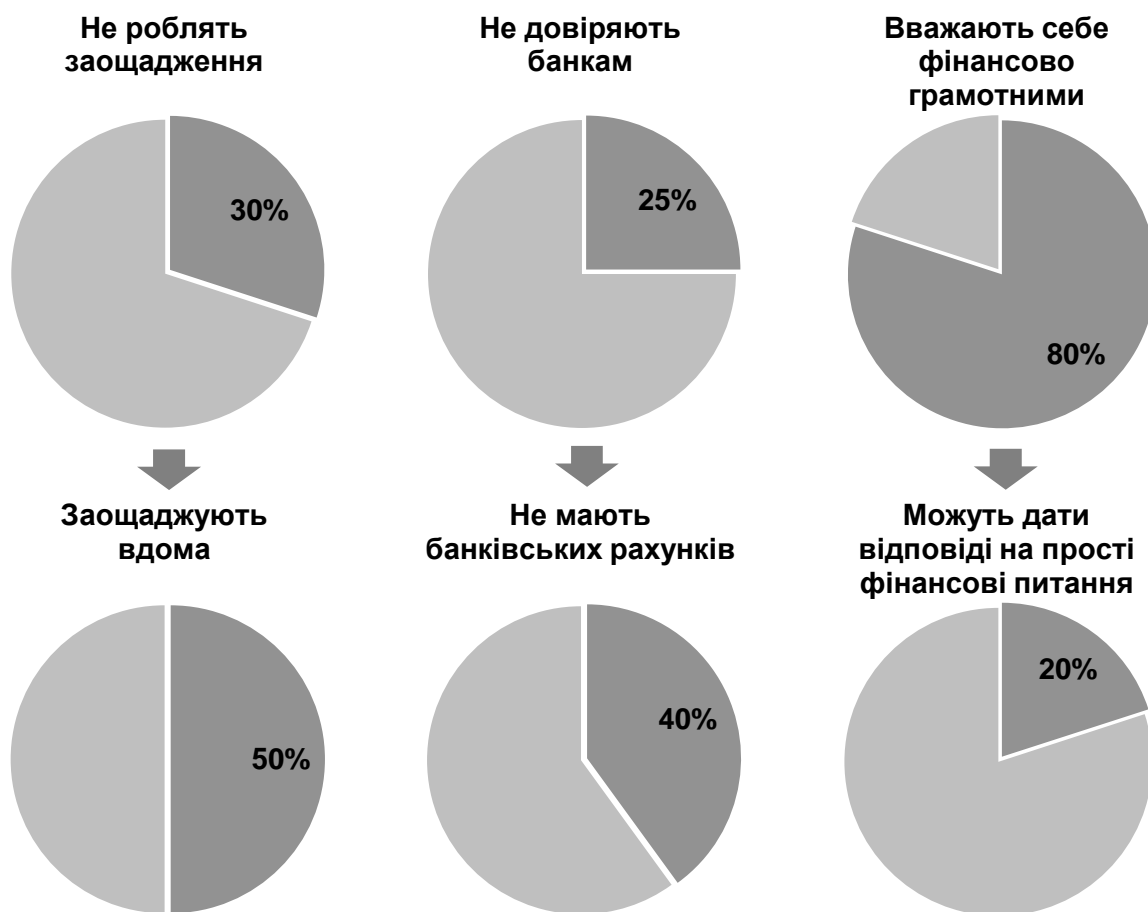
ОСВІТНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВО ГРАМОТНОЇ МОЛОДІ

Наукова спадщина С.І. Юрія охоплює широку тематику: від формування парадигми бюджетної доктрини держави до орієнтирів розвитку міжнародних фінансів в умовах глобалізації. Разом з тим, він був одним з піонерів наукової думки, хто знаходився на вищих етапах вивчення проблем фінансової грамотності населення та необхідності її підвищення із урахуванням сучасних тенденцій. Його робочі ідеї, гіпотези і результати досліджень не залишилися осторонь наукової спільноти й нині актуалізуються в працях В.Г. Дем'янишина, С.В. Каламбет, Т.О. Кізими, В.Г. Кременя, О.П. Кириленко, А.І. Крисоватого, Л.О. Птащенко, А.Ф. Мельник, Т.С. Смовженко та інших.

Ними виводиться припущення, що головною причиною незадовільного рівня фінансової грамотності українців є недостатня обізнаність у фінансових питаннях й відсутність навиків використовувати здобуті знання на практиці. Якщо в економічних університетах майбутніх випускників вчать схвалювати зважені рішення у сфері управління особистими фінансами, значний же прошарок суспільства в цьому плані є неконкурентоспроможним, стикаючись з різними випадками фінансового шахрайства, зловживаннями працівників фінансових установ, недотриманням економічних прав і свобод. Причому така практика щороку посилюється.

Якщо говорити мовою статистики, то близько 30% громадян України взагалі не роблять заощаджень, а через негативний досвід з банківськими депозитами кожен другий «заощаджує» вдома, що призводить до скорочення реальних доходів (рис. 1). Звичайно, це можна пояснити тим, що фінансові установи не пропонують споживачам прозорі умови продуктів і послуг, не попереджають про всі можливі наслідки у разі порушення клієнтами взятих на

себе зобов'язань, не завжди добросовісно виконують власні повноваження. Аргументом може стати й те, що через інфляційні процеси, курсові різниці та інші чинники заощадження втрачають свою вартість.

Рис. 1. Показники, які характеризують стан фінансової грамотності населення України

Доповнюючи попередню тезу, недовіра до банків спостерігається у кожного четвертого українця. Натомість сьогодні необхідно створити належні умови для формування культури фінансових відносин між усіма суб'єктами – установами, які надають фінансові продукти і послуги, та їх споживачами. Поки цього не зроблено, близько 40% громадян не мають банківських рахунків, а більшість з них користуються базовими послугами (оплата комунальних платежів через банк – понад 70%; користування пластиковою картою – близько 70%; отримання споживчого кредиту – 30%; проведення платежів через термінал – близько 40% [1]).

Діаметрально протилежні цифри можна побачити у соціологічних опитуваннях: в цілому населення України вважає себе фінансово грамотним, хоча тільки одна п'ята респондентів може дати правильні відповіді на прості фінансові питання. Українці мало цікавляться новинами фінансового сектору й стосуються вони виключно інфляції, пенсійного забезпечення, цін на нерухомість, курсів валют. Відтак через відсутність необхідних фінансових знань і навиків для прийняття зважених фінансових рішень, у суспільстві

відбувається накопичення диспропорцій, які негативно впливають на забезпечення економічних прав та свобод громадян.

Незадовільний рівень фінансової грамотності значної частини населення нашої держави особливо яскраво став помітний в останні роки через збільшення особистих боргових зобов'язань, брак коштів для здійснення заощаджень, неспроможність захисту власних прав тощо. Адже переважна більшість наших співвітчизників мають слабкі уявлення щодо розуміння тенденцій розвитку фінансових відносин та їх особливостей у фінансовій системі держави, особистих фінансах, податковій, банківській й інших сферах. Якщо не взятися до вирішення цього питання сьогодні, в подальшому воно тільки погіршиться.

Погоджуємося з думкою С.І. Юрія, що причиною цього є відсутність в Україні сформованих традицій навчання громадян основам фінансової грамотності [2, с. 21]. Натомість за кордоном дітей ще з юного віку вчать як ефективно управляти особистими фінансами, користуватися новітніми фінансовими продуктами та послугами. Тільки з 2012 р. в нашій державі було започатковано проект з підвищення рівня фінансової грамотності населення, до реалізації якого залучено органи влади, фінансові установи, громадські організації та навчальні заклади. Його мета – заохотити молодь приймати зважені фінансові рішення відповідно до тих чи інших життєвих обставин.

Згідно з наказом МОН України «Про розширення бази для проведення дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес навчальних закладів» в 2012–2019 рр. планувалося впровадити вивчення фінансової грамотності у навчально-виховний процес лише 397 шкіл [3] із близько 20 тисяч, а це менше 2% навчальних закладів системи загальної середньої освіти. Уряду необхідно усвідомити, що без підвищення рівня фінансової грамотності населення, зокрема молодого покоління, не можливо забезпечити фінансову стабільність і зростання добробуту громадян.

До цього часу більша підтримка велася з-за кордону. Наприклад, в рамках Програми розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) було реалізовано ряд дослідно-експериментальних освітніх заходів (впроваджено пілотний курс «Фінансова грамотність» у близько 70 школах 14 регіонів [4, с. 304], для чого було розроблено навчально-методичне забезпечення учнів та вчителів). Їх ідея – навчання в школах фінансовій грамотності є головним пріоритетом в підвищенні рівня фінансової грамотності населення. Не дивлячись на певні зрушення у напрямі покращення фінансової обізнаності молоді, в Україні відсутній системний підхід до розв'язання цієї проблеми.

31 жовтня 2015 р. програма USAID/FINREP-II завершила своє функціонування, хоча ще на етапі впровадження дозволила переконатися в подальшому застосовності й ефективності викладання курсу з фінансової грамотності. Сьогодні ж вона потребує поширення в більшості навчальних закладів, у тому числі в сільській місцевості. Забезпечення розуміння молоді про необхідність повноцінного використання фінансових продуктів і послуг, поліпшення знань у фінансових питаннях, можна тільки за допомогою якісної

освіти, що в майбутньому дасть змогу приймати кваліфіковані та продумані фінансові рішення.

Утім забезпечення викладання педагогічним персоналом навчальних закладів системи загальної середньої освіти дисципліни «Фінансова грамотність» є лише одним з можливих аспектів вирішення питання підвищення рівня фінансової грамотності молодого покоління. При цьому чи не найголовнішими проблемними напрямками, на реалізацію яких необхідно звернути увагу, є: вплив фінансової грамотності на добробут населення; основні помилки ведення бюджету сім'ї та їх усунення; елементи особистої фінансової безпеки; шляхи мінімізації фінансового шахрайства; захист прав та свобод громадян у фінансовому секторі.

Для поширення фінансової освіти загальноосвітнім навчальним закладам щонайменше необхідно співпрацювати з університетами економічного профілю, фінансовими установами, громадськими організаціями та іншими інституціями. Адже бути фінансово грамотним сьогодні не тільки престижно і модно, а й вкрай необхідно. Фінансова грамотність виражає вміння особи розпоряджатися коштами з найменшими для втратами та найбільшими вигодами. При цьому фінансово грамотні люди краще захищені від фінансових ризиків, а знаючи ціну грошей, відповідально ставляться до управління особистими фінансами.

Література:

1. Оцініть фінансову грамотність українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vseprogroshi.com.ua/ocinit-finansovu-gramotnist-ukrayinciv.html>.

2. Юрій С.І. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій / С.І. Юрій // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 16–25.

3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про розширення бази для проведення дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес навчальних закладів» 2012–2019 роки» від 17.06.2013 № 776 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-5AF05A90BD1D3/list-D4A04AF326>.

4. Соркін І.В. Методологічні засади розроблення стратегічних документів, щодо фінансової грамотності / І.В. Соркін // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 2. – С. 301–309.

5. Птащенко Л.О. Підвищення рівня фінансової грамотності населення: міжнародний досвід / Л.О. Птащенко, А.М. Шабардіна // Економіка і регіон. – 2014. – № 1. – С. 8–14.

6. Слав'янська Н. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна необхідність? / Н. Слав'янська, А. Незнамова // Вісник НБУ. – Квітень 2013. – С. 31–35.